

מסילת ישרים - בולעטין # 3
ארגון מוקדש להתעוררות לתשובה
חודש חשון תשמ"ג

ספר מסילת ישרים - פרק ד'

בדרך קניית הזהירות

כל האומר, הקדוש ברוך הוא ותרן הוא, יתותרו מעוהי. וכן אמרו:
 אם אומר לך יצר הרע, חטא, והקדוש ברוך הוא מוחל לך אל
 תשמע לו. וזה דבר פשוט ומבורר, כי הנה אל אמת ה'

הקדוש ברוך הוא אינו משלם אלא מדה כנגד מדה

... בפרק הכל חיבים אמרו (חגיגה ה): רבי יוחנן כד הוה
 מטי להאי קרא הוה בכי, וקרבתני אליכם למשפט והייתי עד
 ממהר וגו', עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות, תקנה יש
 לו? ובודאי שאין כונת המאמר שיהיה העונש על שתיהן
 אחד, כי הקדוש ברוך הוא אינו משלם אלא מדה כנגד מדה.

אמנם הענין הוא, שלענין משקל המעשים כך עולות בכף הקלות כמו החמורות, כי לא ישכחו
 החמורות את הקלות ולא יעלים הדיין עינו מהם כלל כאשר לא יעלים מהחמורות, אלא
 על כולם ישגיח ויפקח בהשואה אחת, לדון כל אחד מהם ולהעניש אחר כך על כל אחד
 כפי מה שהוא, והוא מה ששלמה המלך עליו השלום אומר (קהלת יב): כי את כל מעשה
 האלקים יביא במשפט וגו',

כי כאשר אין הקדוש ברוך הוא מניח מלשכוח כל מעשה טוב קטן כמות שהוא, כן לא
 יניח מלשפוט ולהוכיח כל מעשה רע קטן כמות שהוא, ולהוציא מלב הרוצים להתפתות
 ולחשוב שלא יעלה האדון ברוך הוא בדיניו הדברים הקלים ולא יקח חשבון עליהם, אלא
 כללא הוא (בבא קמא נ): כל האומר, הקדוש ברוך הוא ותרן הוא, יתותרו מעוהי. וכן
 אמרו: אם אומר לך יצר הרע, חטא, והקדוש ברוך הוא מוחל לך אל תשמע לו. וזה דבר
 פשוט ומבורר, כי הנה אל אמת ה',

והוא מה שאמר משה רבנו עליו השלום (דברים לב): הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול וגו', כי כיון שהקדוש ברוך הוא רוצה במשפט, הנה כך הוא עבור על המשפט, העלים את העין מן הזכות כמו מן החובה. על כן אם משפט הוא רוצה, צריך שיתן לכל איש כדרכיו וכפרי מעלליו בתכלית הדקדוק, בין לטוב בין למוטב, והיינו, אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, שפירשו ז"ל (ספרי): לצדיקים ולרשעים, כי כך היא המדה ועל הכל הוא דן ועל כל חטא הוא מעניש ואין להמלט.

ואם תאמר, אם כן, מדת הרחמים למה היא עומדת, כיון שעל כל פנים צריך לדקדק בדין על כל דבר? התשובה, ודאי, מדת עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות, תקנה יש לו? ובודאי שאין כונת המאמר שיהיה העונש על שתיהן אחד, כי הקדוש ברוך הוא הרחמים היא קיומו של עולם, שלא היה עומד זולתו כלל וכלל. ואף על פי כן אין מדת הדין לוקה, וזה, כי לפי שורת הדין ממש, היה ראוי שהחוטא יענש מיד תיכף לחטאו בלי המתנה כלל, וגם שהעונש עצמו יהיה בחרון אף, כראוי למי שממרה פי הבורא יתברך שמו, ושלא יהיה תיקון לחטא כלל, כי הנה באמת, איך יתקן האדם את אשר עיות והחטא כבר נעשה? הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה? היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות?

אמנם, מדת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שזכרנו: דהיינו, שיתן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה, ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו): **וְסָר עוֹנֶךָ וְחַטְאֶתְךָ תִּכְפֹּר, שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע.**